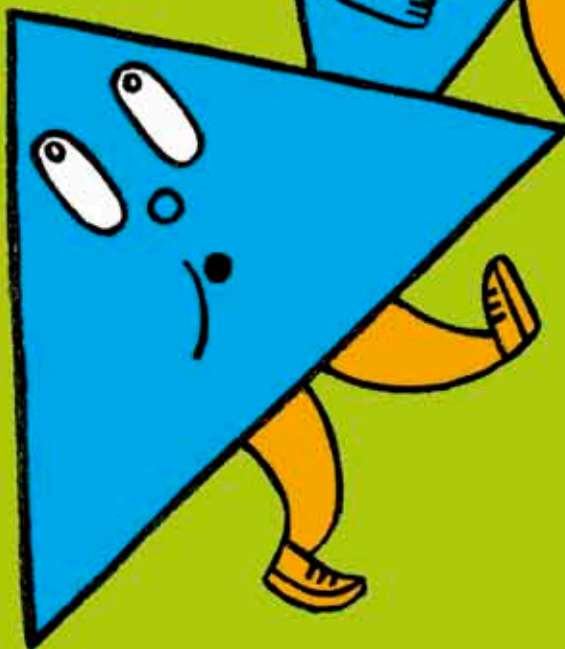
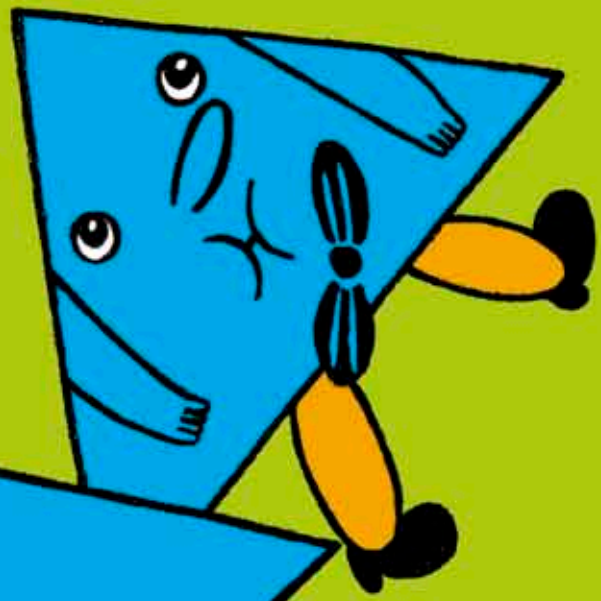
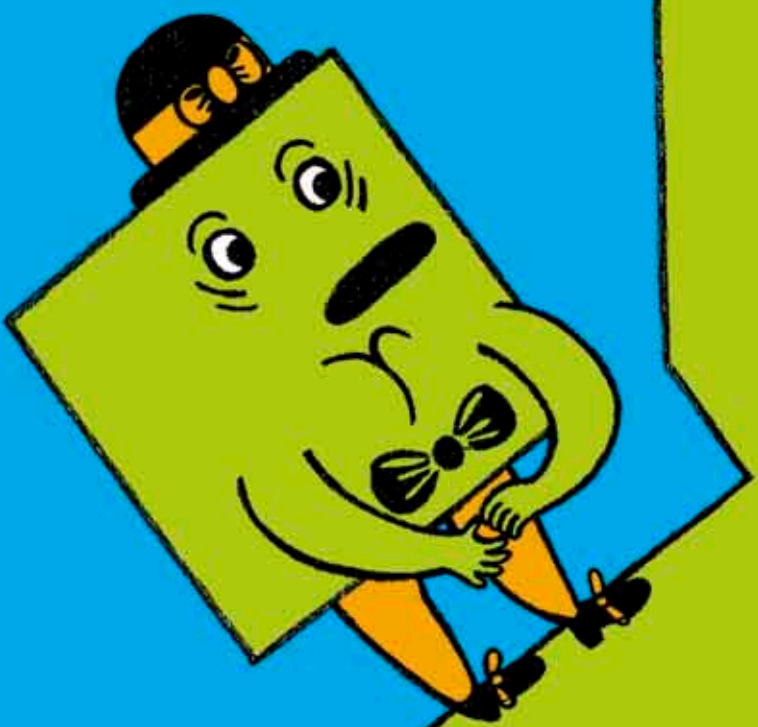

VÄLKOMNA

Normer och makt

Mål för den andra träffen är att

- få förståelse för vad normer är och hur de uppstår
- få förståelse för hur normer och makt hänger ihop med diskriminering
- ? (Plats för eventuellt eget mål som gruppen kommer överens om)

Inled med en kort må-runda.

Backspegel och spanrunda.

Förutsättningarna för lika rättigheter och möjligheter påverkas av de normer som finns i samhället. Normer kan beskrivas som osynliga eller oskrivna regler som påverkar våra föreställningar om vad som uppfattas vara " normalt" och riktigt respektive vad som uppfattas vara avvikande och fel. Normer kan gälla allt från hur vi förhåller oss till varandra till hur vi förväntas vara, bete oss, tycka och se ut. Det finns positiva normer som oftast underlättar umgänget människor emellan. Det finns också normer som är begränsande och som gör att människor stängs ute. Normer kan uppstå för att en egenskap är vanlig, men det kan också handla om att de som tjänar på att normerna finns upprätthåller (de outtalade) reglerna. Att ingå i normen kan ge tillgång till makt och inflytande, till exempel makt att bestämma vad som anses vara okej. Det innebär att tillvaron i många fall kan bli svårare för dem som inte passar in i den rådande normen.

Normer märks sällan så länge ingen bryter mot dem. En person som själv tillhör normen i ett sammanhang kan ha svårt att se den. För dem som avviker från normen blir den däremot väldigt tydlig. Få människor befinner sig alltid inom ramen för olika normer. Normer förändras över tid och ser olika ut på olika platser.

Eftersom normer påverkar människors rättigheter och möjligheter är det viktigt att granska och ifrågasätta dem. Det är också viktigt att bli medveten om vilka normer vi själva är med och upprätthåller.

Fundera och samtala

Vilka tankar och känslor väcker bilden som inleder kapitlet hos dig? Fundera en liten stund. Gör sedan en "runda" där ni berättar för varandra.

Normer – helt kort

Begreppet norm kommer från det latinska ordet för rättesnöre eller regel. Normer handlar om outtalade regler eller förväntningar på hur människor ska vara, bete sig, tycka eller se ut. Normer är föränderliga och kan se olika ut på olika platser och vid olika tillfällen. Normer formas utifrån maktförhållanden.

Makt – helt kort

Ett sätt att beskriva makt är att det handlar om maktutövning (en handling) och maktresurser (tillgångar). När person A påverkar person B att handla enligt A:s vilja även om det strider mot B:s vilja är det ett exempel på maktutövning. För att A ska kunna utöva makt över B behöver A maktresurser som kan användas för att belöna eller bestraffa B. Maktresurser kan till exempel handla om ekonomi, kontroll över dagordning, positioner, vålds- eller tvångsmedel. Maktordning handlar om hur olika grupper i samhället ges olika makt beroende på hur grupperna värderas i samhället. Maktstrukturer handlar om hur samhällets strukturer på samhällsnivå ger människor olika möjligheter och förutsättningar att påverka samhället och sitt liv.

Intersektionalitet – helt kort

Intersektionalitet är ett begrepp som ibland används i forskning om diskriminering. Vår bakgrund och vilka grupper vi anses tillhöra ger oss olika mycket makt och möjligheter i olika sammanhang. En svenskfödd kvinna med en psykisk sjukdom kan ha en helt annan position än en invandrad man med psykisk sjukdom och en ung person med en funktionsnedsättning en helt annan position än en äldre person med samma funktionsnedsättning. Ett intersektionellt perspektiv granskar hur faktorer såsom kön, funktionsförmåga, ålder med flera samverkar.

ÖVNING & SAMTAL

Övning: Vi tittar på våra egna relationer till normen

Meningen med den här övningen som brukar kallas "teflontestet" är att vi som individer ska bli medvetna om hur vi själva förhåller oss till olika normer. Tanken är inte att vi ska dela in oss i grupper. Då vi betraktar de normer vi själva ingår i eller de normer vi bryter mot blir det tydligt för oss vilka områden vi bör vara särskilt uppmärksamma på. När vi ingår i en norm kan det vara svårt att se vilka fördelar eller privilegier det ger att tillhöra just den normen. Det kan vara enklare för oss att se på vilket sätt de normer vi själva bryter mot kan sätta hinder. Därför bör vi vara särskilt uppmärksamma på de områden där vi inte alls eller mycket lite känner av normen i samhället.

Hur ofta har du själv känt dig besvärad vid föreställningar om:

	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig
Ålder				
Kön				
Sexualitet				
Etnicitet				
Hudfärg				
Fysisk funktionalitet				
Klass				
Religion				
Psykisk funktionalitet				
Kroppstorlek				

Reflektera och samtala

- Gör "testet" tyst för dig själv. (Du behöver inte redovisa "testresultatet".) Vilka tankar väckte det hos dig? Var och en funderar en stund. Dela sedan dina tankar i bikupa (alltså i ett samtal för två) Gör sedan en runda då ni berättar för varandra. Det är förstås okej att "passa".
- Vilken betydelse har normer? Vad innebär det att tillhöra normen, vilka fördelar ger det och vilka följder kan det ha att bryta mot normen? Fundera först enskilt. Samtala sedan i bikupor för att slutligen göra en runda. Efter rundan ges utrymme för ett fritt samtal i hela gruppen.
- Varför, tänker ni, är det bra att ha koll på sina egna relationer till normen? Samtala i helgrupp.

Reflektera och samtala

Vilka exempel kan ni ge på normer som underlättar för de flesta? Gör en brainstorm. Förslagen får flöda utan att ni kommenterar eller diskuterar dem nu. Ledaren antecknar allt som kommer upp på tavlan.

Titta sedan på "regelsamlingen" och samtala om normerna, den ena efter den andra, i storgrupp:

- Vad förmedlar normen?
- Kan du tänka dig att normen kan ställa till problem för någon?
- Vad händer när någon bryter mot denna norm?

Observera: Samtalet ska inte leda till en diskussion om huruvida en norm är bra eller dålig. Det intressanta är vad en norm **förmedlar** och hur den **fungerar**.

Ett begrepp som ibland används är funktionsnormer. Normer som handlar om hur människor förväntas fungera fysiskt och psykiskt.

- Vilka exempel på normer som handlar om psykisk hälsa kan ni tillsammans komma på?

Orden speglar normen

Vårt språk tydliggör de normer och maktstrukturer som finns. Det som anses vara norm behöver sällan förklaras närmare medan det som anses avvika från normen får förklarande tillägg, till exempel **fotboll** (underförstått herrfotboll) eller **damfotboll**.

På samma sätt beskrivs sällan människor utifrån exempelvis sin sexuella läggning, hudfärg eller psykiska hälsa om de anses tillhöra normen.

Orden vi använder är också viktiga eftersom de sänder signaler om samhället. Idag sägs exempelvis alltmer sällan att människor **har** funktionshinder utifrån kunskapen om att det snarare är samhället som sätter upp hinder än att hinder är något som människor **har**. Utan samhällets hinder skulle många fler människor kunna delta, oavsett sitt funktionssätt.

ÖVNING & SAMTAL

Fundera och samtala

- Vilken skillnad gör det om jag säger "handikappanpassad" eller "tillgänglig"?
- Kan du ge exempel på språkbruk som visar på normer om psykisk hälsa?

ÖVNING & SAMTAL

Övning: Ett steg fram – rollspel och reflektion

Den här övningen handlar om normers konsekvenser, privilegier – och brist på privilegier. Du som är cirkelledare hittar instruktioner på sidan 52.

Avslutande runda

Spana till nästa gång – för dig som har lust

Spana i media – tidningar, TV – efter berättelser som väcker tankar utifrån samtalen om normer och makt. Ta med din spaning till nästa träff.